

DOKUMENTY A MATERIÁLY

POČIATKY PUŠKÁRSKEHO REMESLA V BRATISLAVE

ZUZANA NEMCOVÁ

NEMCOVÁ, Z.: The beginnings of the Rifle's Fabrication in Bratislava. *Vojenská história*, 2, 2, 1998, pp 87 – 92, Bratislava.

The author of this contribution shortly describes the process of development of the firearms in the European history. The article as well as observes the conditions of manufacturing of the armaments in the conditions of manufacturing of the armaments in the Slovakia's towns during the Century 15. The analysis follows the professional activity of the „Fabrication of Riflemen“. Especially is described the process of manufacturing of cannons and of rifles.

The unique archival document – the inventory of the armaments – preserves and gives evidence about armaments from the town's fortification in Bratislava.

The contribution as well as shows how the riflemen lived and how their society position before Mohacs battle and after it was. In the Century 17 the riflemen were incorporated into newfounded rifle's guilds.

Military History. Slovakia. Bratislava in Middle Ages. The Riflemen.

Vojny a vojnové konflikty sa tiahnu celými dejinami ľudstva. Premietajú sa do všetkých oblastí života, a preto tvoria neoddeliteľnú súčasť dejín. Vojenské aspekty historického vývoja sa stali predmetom záujmu predovšetkým vojenských historikov. Neskúmajú sa len dejiny samotných vojen, ale aj organizácia ozbrojených síl, otázky vojenského umenia či dejín výzbroje. Samostatnú kapitolu v dejinách výzbroje tvoria palné zbrane, ktorých vynájdenie sa stalo významným medzníkom vo vývoji európskeho vojenstva.

Objav pušného prachu a využitie jeho explozívnych účinkov spôsobilo radikálnu zmenu v stredovekom vojenstve. Bol impulzom pre vznik a vývoj palných zbraní, ktoré zmenili spôsob vedenia vojen.

Prvé zmienky o primitívnych strelných zbraniach sa zachovali v písomných pamiatkach z prvej štvrtiny 14. storočia. V nasledujúcich desaťročiach správ o výskyte nových zbraní neustále pribúda a pochádzajú z rôznych častí nášho kontinentu. Koncom 14. storočia boli palné zbrane rozšírené takmer po celej Európe.

Prví výrobcovia palných zbraní pochádzali z radov kováčov, zámočníkov a zvonolejárov. Proces špecializácie remesla trval niekoľko desaťročí, ale v polovici 15. storočia sa dá hovoriť o samostatných remeselníkoch – puškárskych majstroch, ktorí okrem výroby palných zbraní svoje výrobky aj skúšali.

Územie Slovenska, bohaté na meď a rudy, malo predpoklady stať sa oblasťou výroby palných zbraní. Postupne sa vykryštalizovalo niekoľko centier výroby nových zbraní. Boli to Košice, Levoča, Spišská Nová Ves, Kežmarok, Gelnica, Bratislava.¹ Práve z Bratislavy pochádza aj najstarší údaj o puškárovi z územia Slovenska z roku 1414.²

15. storočie, charakteristické prudkým rozmachom výroby palných zbraní, zaznamenalo prelom i vo výzbroji miest. Mestá venovali svojej obrane patričnú pozornosť a v ich výdavkoch tvoria významné percento práve položky na budovanie opevnení a výrobu palných zbraní.

¹KULAŠIK, K.: Puškárstvo, remeslo piatich storočí. Bratislava 1978, s. 45

²Archív Hl. mesta SR Bratislavy (ďalej AMB), Fond Mesto Bratislava, Magistrálny protokol 2 a 1, fol. 79. V jednom zo záznamov je uvedené, že Henrich Püxenmeyster požičal Jurajovi Chürsnerovi a jeho manželke Alžbete 200 zlatých, za čo mu dali do zálohu dom a tri vinice.

V komorných knihách mesta Bratislavy, ktoré sú jedinečnou pamiatkou hospodárskej činnosti mesta, sa nachádza množstvo záznamov, ktoré osvetľujú činnosť mestskej puškárskej dielne v 15. storočí. Puškárska dielňa v Bratislave bola v tomto období mestským zariadením, v ktorom pracovali puškári ako zamestnanci mesta, vyplácaní pravidelnou týždennou mzdou. Suroviny, nástroje a pomocný personál zaobstarávalo mesto, čo bolo výnimkou z bežných zvyklostí v okolitých centrách výroby palných zbraní, kde puškárski majstri pracovali vo vlastných dielňach.³

V tomto období mali už palné zbrane za sebou určitý vývoj. Prvé výrobky tohto druhu boli trubice vykované z kujného železa, uzavreté kovovou zátkou. Na ne sa nasúvala tyč, ktorou sa zbrane opierali o zem. Súčasne sa používala i technika odlievania z medi a bronzu. Prvé palné zbrane mali charakter ručného dela a svojou presnosťou, účinnosťou a pohotovosťou sa nevyrovnali kvalitnej kuši. Postupným vývojom sa špecifikovali dva základné druhy palných zbraní. Znižovaním hmotnosti pôvodných „ručných diel“ sa vyvinuli ručné palné zbrane, a naopak, zvyšovaním hmotnosti a zväčšovaním kalibru vznikli delá.

Na začiatku 15. storočia zasiahli výrazne do vývoja európskeho vojenstva husiti. V ich zbroji zaujímali palné zbrane významné miesto. Zaviedli do nej všetky v tom období známe typy palných zbraní a vypracovali metódu ich hromadného použitia v pevnostnom boji i v poľných bitkách.⁴

V bratislavskej puškárskej dielni sa väčšina zbraní v 15. storočí odlievala z bronzu. Spočiatku išlo o väčšie delá, až po polovici 15. storočia začali pribúdať záznamy o výrobe železných pušiek, pričom je charakteristické, že v týchto prípadoch nešlo o delostrelecké hlavne, ale o hákovnice a pušky.⁵ Podrobné záznamy v komornej knihe z roku 1440 umožnili rekonštruovať pracovný postup bratislavských puškárov pri odlievaní diel i ručných palných zbraní.⁶

Priebeh prác pri výrobe dela mal päť hlavných fáz, ktoré sa však časovo prelínali. Ako prvá sa pripravovala odlievacia forma, nasledovala príprava suroviny, výstavba alebo úprava odlievacej pece, samo odliatie a nakoniec dokončovacie práce uzavreté skúšobnou strelbou z odliateho výrobku. Telo odlievacej formy sa vyrábalo z jemnozrnnej mastnej hliny, ktorá sa dovážala z okolia Bratislavy, napríklad z dnešného Slávičieho údolia.⁷ Do hliny sa pridávali rôzne prísady. Na zvýšenie mastnosti sa používal loj alebo kolomaž, kvôli pórovitosti zase strihaná vlna. Takto pripravená hmota sa hnetla šliapaním, aby bola čo najjemnejšia.⁸ Na výstuž sa používali železné kríže a obruče. Jadro formy sa vyrábalo zo železných tyčí, ukončených krížom a obtočených konopným vláknom. Na obal z konopí bola nanesená vypracovaná formovacia hlina a do jej povrchu boli vtisnuté železné pásy. Takto pripravená konštrukcia sa stiahla železnými obručami. Súčasne s výrobou formy prebiehali i ostatné prípravné práce. Hĺbila sa a drevom vykladala jama, do ktorej sa pri tavbe umiestnila forma. Taviaca pec, postavená v bratislavskej dielni z tehál, bola trvalým zariadením, a preto boli nevyhnutné jej časté opravy.⁹ V menšej peci sa pripravoval kov na tavbu. Ak sa odlievalo zo starých kusov, čo nebolo výnimkou, tie sa museli rozbiť na menšie časti. Starý kov či nová surovina sa upravovali natavením. Po skončení prípravných prác sa pristúpilo k vlastnej tavbe.

Pomocný personál pomocou mechov vľaháľ vzduch do pece. Puškársky majster sledoval malým okienkom stav tavby, kontroloval odobraná vzorku a dával povel na odpich. Roztavený

³DURDÍK, J.: Pracovní postupy v Bratislavské puškařské huti v I. polovině 15. století. Historie a vojenství, 1957, č. 3, s. 301.

⁴KLUČINA, P. – ROMAŇÁK, A.: Člověk, zbraň a zbroj v obraze doby, 15. – 17. století. Praha 1983, Naše vojsko, s. 184.

⁵DURDÍK, J.: c. d., s. 302.

⁶AMB, Komorná kniha č. 2, 1439 – 1440, pag. 237 – 263.

⁷Tamže, pag. 197: „Itam...2 klainaribater, dy laym im Scharlach perig gegraben haben zu den form zu pugsen, ydem 12 dn.“

⁸Tamže, pag. 216: „...4 aribatem dy laym getreten haben...zu den form...“

⁹Tamže, pag. 335: „...zu dem ofen, den zu pessern...“

kov sa vlieval do formy, kým ju naplnil. Na druhý deň sa pokračovalo vykopaním hliny, ktorá upevňovala formu v jame a po jej uvoľnení bolo potrebné formu i s vychladnutým a stvrdnutým obsahom vyzdvihnúť. Forma sa následne rozbila, z dela sa vyrazilo jadro, a potom sa odstraňovali zvyšky stvrdnutej hmoty formy. Hlaveň sa upravovala navítaním a vyhladením. Nakoniec bol vyvrtaný zápalný kanálik a hotový výrobok putoval do rúk ďalším remeselníkom, ktorí ho vybavili ostatnými náležitosťami, potrebnými na jeho využitie. Stolári preň vyrobili lôžko, kolári kolesá, ktoré kováči okovali. Puškári odviezli delo za mesto, kde ho skúšobnou strelbou vyskúšali. V opisovanom prípade z roku 1440 skúšali delo pri Židovskom cintoríne.¹⁰

Okrem diel veľkých kalibrov vyrábali bratislavskí puškári aj menšie ručné zbrane – pušky. Tie sa odlievali v spomínanej menšej peci v hlinených téglikoch.¹¹ Súčasne so zbraňami vyrábali puškári v dielni tiež väčšiu časť streľiva.¹² Podľa zachovaných záznamov mali dostatočné množstvo zákazok a ich pracovné tempo bolo v porovnaní s inými podobnými dielňami dosť vysoké. Za krátke obdobie rokov 1439 – 1441 vyrobili jedno delo s veľkým kalibrom, dve delá na kamenné gule, jedno delo s menším kalibrom, najmenej 51 pušiek a neurčené množstvo streľiva.

Na intenzitu prác vplývala aj vnútorná politická situácia, podmienená bojom o uhorský trón medzi Jagelovcami a Habsburgovcami. Mesto, verné kráľovnej Alžbete, dva roky bojovalo proti Hradu, ktorého posádka spolu so županom bola prívržencom Vladislava Jagelovského.

Stav obranyschopnosti mesta dokumentuje ojedinelá písomná pamiatka z roku 1443: Súpis zbraní umiestnených na mestských opevneniach.¹³ Inventár spísala na pokyn mestskej rady komisia, členom ktorej bol i vtedajší mestský puškár Jorig Scholl.¹⁴ Z obsahu inventára vyplýva, že mesto malo na opevneniach, vežiach a baštách rozmiestnených spolu 120 kusov palných zbraní. Dá sa predpokladať, že súpis sa obmedzil len na zbrane rozmiestnené na mestskom opevnení a nereprezentuje celkové množstvo palných zbraní v meste. Časť zbraní bola uložená v mestskej zbrojnici (Puxenhoff), pravdepodobne v blízkosti vlastnej dielne a ako stály sklad slúžila i mestská radnica.

V priebehu 15. storočia pracovalo pre mesto 23 puškárov. Ich výrobky neslúžili len potrebám obrany mesta, ale v polovici 15. storočia sa stali pravidelnými dodávateľmi palných zbraní pre kráľovské vojsko. Svedčia o tom mnohé nariadenia Jána Huňadiho a Mateja Korvína, ktorými sa dožadovali dodania zbraní a streľiva.

V sociálnom rozvrstvení obyvateľstva patrili puškári v 15. storočí do strednej majetkovej vrstvy mešťanov. Majster Henrich, ktorý pracoval pre mesto v rokoch 1444 – 1465, je zapísaný v roku 1476 v najstaršej mestskej knihe ako člen Bratstva Božieho tela, ktorého členmi boli spravidla významnejší a majetnejší mešťania.¹⁵ Na slušné majetkové pomery poukazuje i testament už spomenutého puškárskeho majstra Joriga Scholla z roku 1463 (pôsobil v rokoch 1440 – 1463).¹⁶ Svojej manželke Magdaléne v ňom odkázal vinicu, polovicu vinice zvanéj Dlhý diel (Langtayl) a polovicu domu. Okrem toho pušky, nože, zvony a ostatné príslušenstvo domu. Dcére odkázal polovicu domu a vinice a druhej dcére dom pri Vydrickej bráne a zostávajúcu polovicu vinice Dlhý diel. Nechýba ani rozdelenie ostatného huteľného majetku, ako strieborného riadu, pohárov či strieborných opaskov.

Hroziace turecké nebezpečenstvo, obrana krajiny i samotného mesta boli nanajvýš aktuálne v nasledujúcom 16. storočí. Celková neusporiadaná politická situácia v krajine neprospie-

¹⁰Tamže, pag. 254: „Item und las man dy puxen beschoss pey dem Judenfriethoff...“

¹¹DURDÍK, J.: c. d., s. 321.

¹²AMB, Komorná kniha č. 2, 1439 – 1440, pag. 171: „...hab wir geben maister Franzen und seinen knecht... das sie vordern tag und nacht koegelln gegossen haben zu der grossen puxen...“

¹³AMB, Komorná kniha č. 6, 1443, pag. 450 – 452: „Statgut von puxen klein und gros“.

¹⁴DURDÍK, J.: Bratislavský inventár palných zbraní z roku 1443. Historie a vojenství, 1967, č. 4, s. 575.

¹⁵AMB, Najstaršia mestská kniha, sign. 3 a 1, pag. 5.

¹⁶AMB, Kniha testamentov, sign. 4 n 1 (1427 – 1529), fol. 112 b.

vala rozvoju hospodárstva a remeselnej výroby. Bratislava, ako i ostatné mestá, odvádzala vysoké dane na vydržiavanie vojska, viackrát bola obliehaná a jej najbližšie okolie sa stalo terčom drancovania.

Palné zbrane z tohto obdobia sa v podstate nelíšili od svojich predchodcov vyrobených v polovici minulého storočia. Boli to mohutné masívne železné rúry, umiestnené v drevenom lôžku alebo na kolesách, odpaľované rozžeraveným drôtom alebo knôtom.¹⁷ Pre svoju hmotnosť a pomerne malú presnosť neboli veľmi vhodné pre potreby jednotlivcov. Odbytová základňa puškárov bola preto pomerne úzka a zužovala sa tiež relatívnou nasýtenosťou mestských opevnení palnými zbraňami.

V predmoháčskom období pracovalo pre mesto postupne šesť puškárov, ktorým sa vyplácal pravidelný žold, ale zmienky o ich činnosti sú veľmi stručné. Zo záznamov v komorných knihách sa dozvedáme len o kúpe sanity či pušného prachu, o objednávkach nových zbraní alebo samotnej výrobe nie sú žiadne zmienky.¹⁸ Dokonca v rokoch 1512 – 1521 sa správy o puškárskych majstroch v službách mesta úplne strácajú. Je možné, že majster Ján (Hannsen), ktorý slúžil mestu v rokoch 1508 – 1512, odišiel z mesta alebo zomrel a mestská rada nepokladala za potrebné vziať do služieb nového puškára.

Obrat nastal až v rokoch 1526 – 1527. Po nešťastnej bitke pri Moháči sa mestá začali urýchlene pripravovať na obranu. V priebehu roka mestská pokladnica puškárskym majstrom vyplatila 145 toliarov. Okrem žoldu, ktorý dostali traja puškári, sa výdavky týkali pušného prachu, sanity, hákovnic a streliva.¹⁹ V nasledujúcich piatich rokoch sa skladba výdavkov na obranu mesta takmer nezmenila, neobjavili sa však položky na nové zbrane. Puškári sa venovali rozmiestňovaniu zbraní na opevneniach a vežiach,²⁰ menili staré pažby za nové a striedali sa v strážnej službe pred Michalskou bránou a na múroch opevnenia.²¹ V pokojnejšom období mali na starosti ohňostroje. Náplň ich práce bola v podstate podobná ako v predchádzajúcom období, stručné záznamy komorných kníh však nesvedčia o výrobe nových kusov palných zbraní. Okrem puškárskych majstrov, označených v prameňoch ako „puxenmaister“, sa objavil i remeselník, označený ako „puxengisser“.²² Ten vyrábala palné zbrane pravdepodobne technikou odlievania, ktorá prevládala v Bratislave v predchádzajúcom storočí. Zaujímavá je dĺžka obdobia, počas ktorého jednotliví majstri pre mesto pracovali. Niektorí boli mestskými puškármi dva, tri roky, ale sú i výnimky, keď zastávali tento post päť až desať rokov. Najdlhšie poskytoval svoje služby mestu kováč a puškársky majster Jorg Wuchart, a to v rokoch 1541 – 1560. Na základe porovnania výšky daní, ktoré odvádzali remeselníci mestu, patrili puškárski majstri i v 16. storočí medzi strednú vrstvu obyvateľstva.

Po roku 1560 sa v komorných knihách prestali viesť samostatné položky o platbách puškárskym majstrom. Informácie o zbraniach, strelive a iných výdavkoch na vojenské účely treba hľadať pod novými názvami: zbrojár (Zeugwart)²³, alebo zbrojnica (Zeughaus)²⁴ či vojenská výstroj (Kriegsrüstung).²⁵ Tento stav pretrval až do začiatku 17. storočia. V období, keď vymizli z komorných kníh zmienky o puškároch, stali sa títo remeselníci členmi novozalože-

¹⁷VALACHOVIČ, P.: Výrobky bratislavských puškárov v zbierkach HÚ SNM. In: Zborník SNM, 77, 1983, História, 23, s. 152.

¹⁸AMB, Komorná kniha č. 57, 1501, pag. 299: „...von den Bernhart Püchsenmaister hab ich kauft 15,5 phund saliter...“

¹⁹AMB, Komorná kniha č. 77, 1526 – 1527, pag. 87: „...hackenpugssen kugel, hackenpugssen, schiszeug...“

²⁰AMB, Komorná kniha č. 80, 1530 – 1531, pa. 168: „...den pugssenmaistern geben zu vertrinckd das sie uf dem Mauer in den Thurmm die puxssen umbgetailen...“

²¹AMB, Komorná kniha č. 88, 1536 – 1537, pag. 384, 407: „...er die gantz wochen peim geschutz unter S Michelsthor gestand...“

²²AMB, Komorná kniha č. 81, 1531 – 1532, pag. 233, tiež Komorná kniha č. 82, 1532 – 1533, pag. 127.

²³AMB, Komorná kniha č. 128, 1564, pag. 383: „...Francisci Conrad Wild zu ein Zeugwart aufgenommen werden und gedient hints zum einen Jar...“

²⁴AMB, Komorná kniha č. 148, 1577, pag. 373.

²⁵AMB, Komorná kniha č. 147, 1576, pag. 325.

ného združeného cechu zámočníkov, puškárov, hodinárov a výrobcov závitov. Cechové artikuly nového cechu boli spísané 1. augusta 1571.²⁶ Spájanie s príbuznými remeslami bolo typické pre tie remeslá, ktoré nemali dostatočný počet členov. Neskôr, keď nastalo vhodnejšie obdobie pre rozvoj toho-ktorého remesla, jeho príslušníci sa osamostatnili a vytvorili vlastnú organizáciu. V roku 1596 nastali isté zmeny v skladbe remesiel, ktoré tvorili cech. Výrobcov závitov vystriedali nožíari a vydané boli i nové artikuly.²⁷

Od druhej polovice 16. storočia do polovice 17. storočia smerovalo puškárske remeslo k ďalšej špecializácii. Postupne sa vyčlenili tí, ktorí sa zamerali na výrobu pažieb, čiže pažbári. Koncom 17. storočia to boli už úzko špecializovaní remeselníci, ktorí sa v Bratislave združili do samostatného cechu v roku 1661.²⁸

* * *

Pri porovnaní vývoja výroby palných zbraní v Bratislave v 15. a 16. storočí je badateľná po prudkom rozvoji istá stagnácia, ktorá sa začala prejavovať v druhej polovici a vyvrcholila koncom 16. storočia. Súvisela s celkovou menej priaznivou hospodárskou situáciou, úrovňou výzbroje mesta a nezanedbateľnú úlohu tu zohral i vývoj puškárskeho remesla vo svete. Mestská zbrojnica bola dostatočne zásobená zbraňami, vyrobenými koncom 15. storočia. Tie pri vhodnej údržbe úspešne plnili svoj účel i niekoľko desaťročí a mesto len zriedkavo dokupovalo nové zbrane. Od polovice 16. storočia stále menej využívalo služby puškárov, ktorí museli hľadať nový okruh zákazníkov. Koncom 15. storočia bola vynájdená koliesková zámka, vďaka ktorej bolo možné ručné palné zbrane využívať pri poľovačkách, čo podstatne zvýšilo okruh ich používateľov. Dovtedy používaná luntová zámka, podstatou ktorej bolo zapálenie pušného prachu tlejúcou luntou (povrazec napustený octanom hlinitým), neumožňovala použitie palnej zbrane vo vetre a daždi. Nočnú poľovačku komplikovalo zasa svetlo z ustavične tlejúcej lunt, ktoré prezrádzalo pozíciu lovca.²⁹

Tieto nedostatky odstránila koliesková zámka, ktorej princíp spočíva v zapálení pušného prachu iskrou. Výroba zbraní s kolieskovou zámkou bola finančne náročnejšia, a tak sa pre potreby armády vyrábali i naďalej zbrane s luntovou (tlejakovou) zámkou. Vo výzbroji armád sa udržali až do konca 17. storočia, v Číne a Japonsku dokonca do začiatku 20. storočia.³⁰ Postupný prechod na výrobu zbraní s kolieskovou zámkou a s tým súvisiace zmeny v tvare a konštrukcii zbraní trval niekoľko desaťročí.

V Bratislave sme zaznamenali tento proces od polovice 16. storočia. Výroba vojenských zbraní, ktorá dominovala do tohto obdobia, ustúpila postupne výrobe luxusnejších poľovníckych a súbojových zbraní, ktoré sa koncom 16. a v priebehu 17. storočia stali nevyhnutným doplnkom šľachtica i bohatého mešťana.³¹ Palné zbrane sa stali súčasťou každodenného života, čo podmienilo i zmenu dovtedy použíwanej dĺžkovej miery. Staršia dĺžková miera „strelenie šípu z luku“ mizla postupne z písomností a nahradilo ho „strelenie z pušky“ (iactus pixidis, scho-pi, schlopi).³²

V nasledujúcich dvoch storočiach sa remeslo vyvíjalo v naznačenom smere, a predovšetkým pri výrobe ručných zbraní uplatnili puškári okrem svojej remeselnej i vysokú umeleckú zručnosť.

²⁶AMB, Kniha cechových štatútov, Ce 387, fol. 56 – 59: „Der Schlosser, Büchsen, Uhr und Windenmacher Artickel Brieff“.

²⁷Tamže, fol. 45 – 47: „Messerschmidt, Schlosser, Büchsen und Uhrmacher Zech und Artickelsbrieff.“

²⁸Tamže, fol. 342 – 348, tiež sign. 60 Ce 7: Büchschiffter Artickelsbrieff.

²⁹DÍTĚ, T.: Malá kronika ručných strelných zbraní. Bratislava 1979, s. 41.

³⁰Tamže.

³¹AMB, Gürth Lad. 39, No.8 (Cap. 27, pag. 3): 26. 6. 1597. Súpis pozostalosti po Gregorovi Grubmüllerovi, bratislavskom mešťanovi: „langrohr mit einem feuerschloss, kurzer rohr, pulver flaschen.“

³²HÚŠČAVA, A.: Poľnohospodárske miery na Slovensku. Bratislava 1969, s. 161.

BRATISLAVSKÍ PUŠKÁRSKI MAJSTRI V 15. – 16. STOROČÍ

Heinrich	1414	Hanns Frosh	1481
Hanns von Brünn	1434	Anthony	1491 – 1492
Veit	1439 – 1449	Bernhart	1501
Niclas	1439 – 1458	Ludwig	1503
Frantz	1439	Walthisar	1506
Hanns Schedrich	1439	Jacob	1506
Wenzla	1439 – 1442	Perichtold Schaczer	1506 – 1508
Hanns	1440	Hanns	1509 – 1512
Jorig Scholl	1440 – 1463	Georg	1525 – 1527
Hanns von den Krems	1440 – 1444	Hanns von Bron	1526 – 1527
Albrecht Geltler	1440	Hanns Zeller	1526 – 1532
Hanns Slosser	1440	Peter Schlesinger	1531 – 1542
Hanreich	1440 – 1465	Peter Völchl	1532 – 1542
Andre	1449 – 1453	Jörg	1532 – 1535
Larenz	1451	Marx Rott	1532 – 1542
Peter	1458	Wilhelm Ysprugker	1536 – 1542
Chunz	1459 – 1467	Corbinian Schlosser	1541 – 1543
Chuenrad	1459	Jorg Wuchart	1541 – 1560
Mattes	1459	Sebolt Hofer	1543 – 1544
Hanns	1464 – 1500	Hanns Jutzinger	1543 – 1544
Paul	1471 – 1482		